

EĞİTİM FAKÜLTESİ SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN DKAB DERSİNE KARŞI TUTUMLARI

Ayhan Öz

Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal, İlahiyat Fakültesi, Din Bilimleri Anabilim Dalı
Asst. Prof., Instructor, Bolu Abant İzzet Baysal University, Faculty of Theology,
Religious Sciences Department
Bolu, Turkey
ayhanoz@ibu.edu.tr
orcid.org/0000-0003-4597-1970
Doi: 10.14395/hititilahiyat.443247

Öz

Bu araştırma Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde okuyan ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi dersini almış son sınıf öğrencilerinin ilkokulda aynı isimle okutulan derse karşı tutumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Nicel tarama modeliyle anket tekniği kullanılarak yapılan araştırmaya Bolu Abant İzzet Baysal, Bülent Ecevit ve Afyon Kocatepe Üniversitelerinin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören 338 son sınıf öğrencisi katılmıştır. Öncelikle ölçme aracı olarak kullanılan ve yedi maddeden oluşan ölçeğin ortalaması hesaplanmış, ardından da yapılan farklılık analizleri ile ölçek ortalamasının bağımsız değişkenlere göre farklılaşma durumu incelenmiştir. Neticede öğrencilerin DKAB dersine karşı çok yüksek düzeyde ($X=4.47$) olumlu bir tutuma sahip oldukları tespit edilmiş; öğrenci tutumlarının cinsiyet, yaş, bilgi düzeyi, İslam diniyle ilişki biçimi ve dinî bilgi kaynağı değişkenlerine göre $p\leq 0.05$ anlamlılık düzeyinde farklılaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Öğrenci Tutumu

Department of Primary Education Students' Attitudes Towards Religious Culture and Ethics Course

Abstract

The aim of this research is to measure the perceptions of senior students who study in the Department of Primary Education in the Faculty of Education, and have already taken Teaching of Religious Culture and Ethics course about the course which is given in the elementary school with the same title. 338 senior students who study in the Department of Elementary Teaching in Abant İzzet Baysal, Bülent Ecevit and Afyon Kocatepe Universities participated in this research in which was utilized the survey technique which is included in the quantitative screening model. Firstly, the general average of the scale which is used as measuring tool and consists of seven items was calculated, and then the scale mean was examined whether it differs according to independent variables or not through the differential analysis. As a result, it was concluded that students have a high positive perception about this course, and their perceptions differ according to gender, age, level of knowledge, form of relation with Islam, and the source of their religious knowledge at $p\leq 0.05$ significant level.

Keywords: Religious Education, Religious Culture and Ethics Course, Department of Primary Education, Student Attitude

Giriş

Cumhuriyet Dönemi boyunca, ilköğretimde din dersleri farklı statülerde ve farklı isimlerle okutulmuştur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu sonrası ilkokullarda “Kur’an-ı Kerim ve Din Dersleri” adıyla ikinci sınıftan başlayarak okutulmaya başlanan, 1930 yılına ait programda “Din Dersi” adıyla yer verilen ders bu yıldan sonra kademeli olarak programdan çıkartılmaya başlanmış ve 1939 yılında tamamen örgün eğitimin dışına itilmiştir. 1949 yılında 4. ve 5. sınıflara program dışı seçmeli ders olarak tekrar koyulan Din Bilgisi dersleri 1950’de yapılan değişiklikle program içine alınmıştır.¹ İlgili ders Talim Terbiye Kurulu’nun 08.12.1981 gün ve 213 sayılı kararı gereğince Ahlak Bilgisi dersleriyle birleştirilerek “Din ve Ahlak Bilgisi” adını almış, Din Kültürü ve Ahlak öğretimi 1982 Anayasası ile de güçlü bir yasal güvenceye kavuşmuştur. Buna göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi 1982 Anayasası’nın 24. Maddesi gereğince ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu derslerden biridir. Bu ders dördüncü sınıfta okutulmaya başlanmakta ve lise son sınıfa kadar aynı isimle programdaki yerini korumaktadır.

Tıpkı dersin adı ve statüsü gibi ilkokuldaki din derslerinin kimin tarafından okutulduğu meselesi de zamana göre farklılaşsa da bu derslerin Cumhuriyet Dönemi boyunca kahir ekseriyetle sınıf öğretmenleri tarafından okutulduğu görülmektedir. Nitekim Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde ilköğretimdeki din dersleri, ilköğretmen okulları ve köy muallim mekteplerinde yetişen öğretmenler tarafından okutulmuştur. 1924 yılında söz konusu her iki kurum için de ilk iki sınıfta haftada iki saatlik din dersine yer verilmiş, ancak 1927 tarihinde bu ders yalnızca birinci sınıfta bir saat olarak programda yer alabilmiştir.² 1931 yılından sonra ise ilkokul öğretmeni yetiştiren kurumlardan din dersleri kaldırılmıştır.³ 1949 yılında koyulan isteğe bağlı din dersleri ise programında din dersi yer almayan öğretmen okulu mezunu sınıf öğretmenleri tarafından verilmiş, ilköğretmen okullarının programına Din Bilgisi dersinin koyulması ise 1951 yılında gerçekleşmiştir. 1973 yılında çıkartılan 1739 sayılı Kanun’un 43. Maddesi ile öğretmenlere yükseköğrenim görme şartı getirilmesiyle birlikte ilköğretmen okullarının bir kısmı iki yıllık

1 Nurullah Altaş, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2001), 1-3.

2 Zeki Salih Zengin - Asum Yapıcı, “İlköğretim Okullarında DKAB Dersleri için Öğretmen Yetiştirilmesi ve Eğitim Fakülteleri: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 4 (2006): 129-132, 130-131.

3 Altaş, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, 2.

“Eğitim Enstitüsü”ne dönüştürülmüş ve 1974-1975 öğretim yılında ikinci sınıfın ikinci dönemine iki saatlik “Din Bilgisi Öğretimi” dersi konmuştur.⁴ Bu tarihten önce göreve başlayan öğretmenler için, ki sayıları yaklaşık 130.000’dir, yükseköğrenim görme şartını karşılamak amacıyla 1986 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi’nde iki yıllık Eğitim Önlisans Programı açılmıştır.⁵ 1980 yılına gelindiğinde yaz döneminde bu dersle ilgili hizmet içi eğitim almış öğretmenlerin dersi okutması için çalışma başlatılmış, ancak 1988 yılına kadar bunun gerçekleşmesi mümkün olmamıştır.⁶ 1982 yılında yüksekokul ismini alan eğitim enstitülerinin öğretim süresi 1989 yılında YÖK’ün aldığı kararla dört yıla çıkartılmış ve programda altıncı dönemde “Din Kültürü ve Ahlak” adıyla iki kredilik bir derse yer verilmiştir. 1992 yılında çıkartılan 3837 sayılı Kanun ile bu kurumların bir kısmı yeni açılan üniversiteler bünyesinde Eğitim Fakültesine dönüştürülmüş ve DKAB dersi programda iki kredilik bir ders olarak yerini korumuştur. YÖK’ün 1997 tarih ve 22449 sayılı kararıyla ise DKAB dersinin ilgili fakültenin sınıf öğretmenliği bölümü programında VII. yarıyılıda iki kredilik bir ders olarak okutulacağı şeklinde bir düzenleme ile bugün de devam eden uygulama hayata geçirilmiştir.⁷

1997 yılında ayrıca YÖK’ün 11.07.1997 tarih ve 97.23.1660 kararı ile açılan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümü mezunlarının dördüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar DKAB derslerini okutması esası kabul edilmiş, ancak türlü bahanelerle bu uygulanmamış, sonuçta 4. ve 5. sınıf DKAB dersleri sınıf öğretmenleri tarafından okutulamaya devam etmiştir.⁸ 2003 yılında İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nde yapılan değişiklikle DKAB dersi de dâhil bazı branş derslerinin “... aylık karşılığı ders saatini dolduramayan branş öğretmenleri ya da sınıf öğretmeni olup bu alanda hizmet içi eğitim sertifikası almış öğretmenler veya yükseköğrenimlerini söz konusu branşlarda yapan diğer sınıf

4 Mustafa Önder, “Eğitim Fakültelerindeki İlköğretime Yönelik Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretiminin Yeterlik Durumu”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 13 (2004): 155.

5 Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi* (İstanbul: Kültür Koleji Yayınları, 332, (1994). Nitekim 1996-1995 öğretim yılında İzmir’de yapılan bir araştırma sınıf öğretmenlerinin 54.05%’inin Açıköğretim Fakültesi Eğitim Önlisans mezunu olduğuna işaret etmektedir. Bk. Şeref Şen, “İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi” (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1997), 33.

6 Ayrıntılı bilgi için bk. Zengin - Yapıcı, “İlköğretim Okullarında DKAB Dersleri”, 129-132.

7 Önder, “Eğitim Fakültelerindeki İlköğretime Yönelik”, 156-155.

8 M. Şevki Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni* (İstanbul: Dem Yayınları, 2005), 236.

öğretmenleri tarafından ders mübadelesi yoluyla okutulabilir” şeklinde yeni bir düzenleme getirilmiş ve bunun 2005 yılında yürürlüğe gireceği belirtilmiştir.⁹ Ancak aynı Yönetmelik’te 2005 yılında yapılan bir değişiklikle DKAB dersleri ve diğer alan derslerinin branş öğretmenleri tarafından okutulacağı, bunun mümkün olmadığı durumlarda söz konusu branşlarda yükseköğrenim görmüş ya da hizmet içi eğitim sertifikası almış sınıf öğretmenlerince mübadele yoluyla okutulabileceği, bunun da mümkün olmadığı durumlarda ilgili derslerin sınıf öğretmenlerince okutulmaya devam edeceği şeklinde yeni bir düzenleme getirilmiştir.¹⁰

2012 tarih ve 6287 sayılı Kanun ile düzenlenen ve 4+4+4 şekilde formüle edilen yeni eğitim sistemi her biri dört yıl üzerinden ilkokul, ortaokul ve lise şeklinde bir kademelendirmeyi esas almıştır. Bu düzenlemeye göre 5. sınıf ortaokul kademesine devredilmiş, DKAB dersi ilkokulda sadece 4. sınıf programında yer almıştır. Bu dersin kim tarafından okutulacağı ise Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nde 2016 tarihinde yapılan değişiklikle şu şekilde düzenlenmiştir:¹¹

İlkokullarda bütün derslerin sınıf öğretmenlerince okutulması esastır. Ancak Yabancı Dil ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri okulun kadrolu alan öğretmenlerince okutulur. Okulda kadrolu alan öğretmeni bulunmaması durumunda; bu dersler aynı eğitim bölgesinde, yoksa diğer eğitim bölgelerindeki kadrolu alan öğretmenlerince okutulur. İhtiyacın kadrolu alan öğretmenlerince karşılanamaması durumunda, bu dersleri okutmak üzere, mezun olduğu yükseköğretim programı itibarıyla atamaya esas olan alana öğretmen olarak atanabilme şartlarını taşıyanlar ek ders karşılığı görevlendirilebilir. Bu şekilde de ihtiyacın karşılanamaması durumunda bu dersler yükseköğrenimlerini söz konusu alanlarda yapan sınıf öğretmenleri veya sınıf öğretmeni olup bu alanda hizmet içi eğitim sertifikası almış öğretmenler tarafından ders değişimi yolu ile de okutulabilir. Bunun da mümkün olmadığı durumlarda bu dersler sınıf öğretmenince okutulur.

İlgili Yönetmelik 4. sınıf DKAB derslerinin alan tecrübesi olan kişiler bulunmaması durumunda sınıf öğretmenlerince okutulmasını öngörmektedir. Bugün ki yükseköğretim sistemi içinde sınıf öğretmenleri hizmet öncesi eğitimlerini Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü’nde almakta, ihtiyaç olması durumunda DKAB dersini de okutacak olan bu bölüm öğrencileri

9 Resmi Gazete (27 Ağustos 2003), Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği 25212.

10 Resmi Gazete (24 Haziran 2005), Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 25855.

11 Resmi Gazete (16 Haziran 20016), Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 29744.

öğrenimleri süresince yalnızca son sınıfta haftada iki saat üzerinden Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi adıyla zorunlu bir ders görmektedir. Bu dersin içeriği Yüksek Öğretim Kurulu'nun sınıf öğretmenliği için belirlemiş olduğu çerçeve programa göre yapılmakta, diğer dinler hakkında da bilgi verilmekle birlikte ağırlıklı olarak İslam dini öğretilmektedir.¹²

1. Problem

Sınıf öğretmenleri tarafından okutulması muhtemel DKAB derslerinin etki ve verimliliği bu öğrencileri yetiştiren kurumların ve uygulanan programın yeterliliği kadar bu bölüm öğrencilerinin ilgili derse karşı tutumlarıyla da yakından ilişkilidir. Zira sosyal psikolojinin en merkezi kavramı olan tutumlar¹³ insan davranışları üzerinde belirleyici ve yönlendirici bir rol oynamaktadır. Smith'in "bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir"¹⁴ şeklinde tanımladığı tutumlar ne kadar güçlü olursa o derece ortaya çıkacak davranışın tahminine olanak sağlamaktadır.¹⁵ Yani güçlü olumlu tutumlar olumlu davranışlara zemin hazırlamaktadır. Duygu/duyuşsal, düşünce/bilişsel ve davranış/psiko-motor olmak üzere üç bileşeni bulunan tutumun en merkezi bileşeni ise soyut ya da somut bir nesne ile ilgili görece süreklilik gösteren duygu boyutudur. Bilişsel yön ise bir nesne hakkındaki inançlardan oluşmaktadır.¹⁶ Bir şeyin doğruluğuna ne kadar inanılırsa o şey o kadar arzu edilir olmaktadır.¹⁷ DKAB dersi de inançla ilgili bir alana hitap etmesi dolayısıyla bu alanla ilişkili olarak kabul etme ya da etmeme düzeyinde kurulacak bir ilişki bu dersle ilgili genel tutumu da etkilemektedir. Doğrudan inanca dair konuların yanında dersin dinî referanslı değerlerle yüklü olması da özellikle Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde okuyan ve dinî anlamda farklı arka plana sahip öğrencilerin bu dersle ilgili tutumlarında farklılıklara sebep olabilmektedir. Hatta bazı öğrencilerin lisans dönemindeki DKAB

12 Nebahat Göçeri, "Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde Okutulan DKAB Derslerine Dair Öğrencilerin Değerlendirmeleri", *Türkiye'de Okullarda Din Öğretimi Sempozyumu (İstanbul, 23-24 Mayıs 2011)*, ed. Kaymakcan v.dğr. (İstanbul: DEM Yayınları, 2011), 678.

13 Rita L. Atkinson v.dğr., *Psikolojiye Giriş*, trc. Kemal Atakay v.dğr. (İstanbul: Sosyal Yay., 1995), 2: 721.

14 Çiğdem Kağıtçıbaşı, *İnsan ve İnsanlar* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 84, (1985).

15 Kağıtçıbaşı, *İnsan ve İnsanlar*, 98.

16 Clifford T. Morgan, *Psikolojiye Giriş*, trc. Hüsnü Arıcı v.dğr. (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, 1981), 363.

17 Rita L. Atkinson v.dğr., 2: 725.

Öğretimi dersine dahi önyargılı yaklaştığı ve bu dersi almak istemedikleri ifade edilmektedir.¹⁸ DKAB dersleri inanç gibi hassas ve çok boyutlu bir alanı kendine konu ettiğinden ders öğretmenin derse karşı tutumu ve yeterliği belki de hiçbir derste olmadığı kadar önem arz etmektedir. Ders öğretmenin dinle, daha özelde ise din dersiyse problemlili olmasının, bu alanlara karşı olumsuz tutum takınmasının dersin etki ve verimliliğini olumsuz etkileyeceği, böyle bir olumsuz tutuma sahip olmaları durumunda bunu dersin öğretim sürecine de yansıtacakları söylenebilir. Buna karşın DKAB dersine özel ilgi duyan ve bu derse karşı güçlü olumlu tutuma sahip olan öğrencilerin ise dersin amaçlarının gerçekleşmesine, öğrencilerin kazanımları gerçekleştirmesine olumlu katkı sunacağı değerlendirilebilir. İşte ders öğretmenin olumlu ya da olumsuz tutumunun dersin başarı ve verimliliği üzerindeki muhtemel etkisi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin bu dersle ilgili genel tutumlarının ölçülmesini gerekli kılmaktadır. Bir başak ifadeyle, ileride DKAB dersini okutmak durumunda kalabilecek olan Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin ilgili derse karşı nasıl bir tutuma sahip olduklarının belirlenmesi bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

İlgili Bölüm öğrencilerinin ve görevdeki sınıf öğretmenlerinin DKAB dersiyse ilişkilerini konu alan bir dizi araştırma yapılmıştır. Şen, 1995-1996 öğretim yılında İzmir’de 163 beşinci sınıf öğrencisi ve 111 sınıf öğretmeni ile ilkokullarda DKAB dersini okutan sınıf öğretmenlerinin derse karşı ilgi ve tutumunu konu alan bir araştırma yapmıştır.¹⁹ Önder 2002 yılında 2123 sınıf öğretmeni ve Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda görev yapan 29 DKAB öğretim elemanı ile yaptığı araştırmada Eğitim Fakültelerindeki ilköğretime yönelik DKAB öğretiminin yeterlik durumunu tespit etmeyi amaçlamıştır.²⁰ Öztürk ise 2002-2003 öğretim yılında Buca Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü’nde okuttuğu DKAB Öğretimi dersi boyunca elde ettiği gözlemlerinden ve yaklaşık 100 son sınıf öğrencisine yönelttiği sorulara aldığı cevaplardan yola çıkarak bu öğrencilerin DKAB öğretimi hakkındaki görüşlerini tespiti çalışmıştır.²¹ Zengin ve Yapıcı tarafından Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim görüp 2004-2005 öğretim yılında

18 Göçeri, “Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi”, 690.

19 Bk. Şen, “İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi”.

20 Önder, “Eğitim Fakültelerindeki İlköğretime Yönelik”, 179-151.

21 Veli Öztürk, “Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin DKAB Öğretimi ile İlgili Görüşleri: Buca Eğitim Fakültesi Örneği”, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Çalışma Toplantısı -1* (İstanbul, 25-24 Mayıs 2003), ed. Z. Şeyma Arslan (İstanbul: Dem Yayınları, 198-169 ,(2004.

DKAB Öğretimi dersi alan 218 öğrenci üzerinde yapılan araştırmayla da bu öğrencilerin ilgili dersin niteliği, süresi, içeriği ve derse bakışı tespit edilmek suretiyle din öğretimi yapabilme yeterliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.²² Buyrukçu tarafından 2006 yılında yapılan bir araştırmayla yine ilgili Bölüm öğrencilerinin hem 4. ve 5. sınıfta okutulmakta olan DKAB derslerinin statüsü, kim tarafında okutulacağı ve programı hem de ilgili Fakülte'nin son sınıfında aldıkları DKAB Öğretimi dersinin etki ve verimliliği hakkındaki görüşleri tespite çalışılmıştır.²³ Ancak yapılan çalışmalar arasında ilgili Bölüm öğrencilerinin ileride okutmaları muhtemel DKAB dersine karşı tutumlarını bir ölçek üzerinden inceleyen herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Ayrıca önceki araştırma verileriyle bugünkü durumu karşılaştırmaya imkân veren yakın zamanda yapılmış bir araştırmaya da rastlanmamıştır.

2. Amaç ve Hipotez

Bu çalışmanın amacı 4. sınıf programında yer alan zorunlu DKAB dersini okutması muhtemel Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü son sınıf öğrencilerinin bu derse karşı tutumlarını ölçmektir. Bir başka ifadeyle ilgili dersin sınıf öğretmenleri tarafından okutulması durumunda dersten istenilen verimin alınmasının temel şartlarından biri olarak görülebilecek olan derse karşı olumlu tutumun bu öğrencilerde ne düzeyde bulunduğunu tespit etmektir. Daha önce bu konuyla ilişkili olarak yapılan çalışmaların daha çok ilgili Bölüm öğrencilerinin son sınıfta aldıkları DKAB Öğretimi dersine karşı tutumlarını ölçmek amacıyla yapıldığı, bunun yanında ilköğretimdeki DKAB dersinin statüsü, kim tarafından okutulacağı ve programı gibi konulara dair maddeler üzerinden de kimi bulgulara yer verildiği görülmektedir. Bu araştırmanın, özellikle ilgili Bölüm öğrencilerinin ders öğretmeni olarak görev alabilecekleri ilköğretim 4. sınıftaki DKAB dersine karşı tutumlarını bir ölçek üzerinden tespit etmek suretiyle, söz konusu derslerin verimliliğiyle ilgili tartışmaya katkı sunması amaçlanmaktadır.

Araştırmada test edilecek temel hipotez şu şekilde oluşturulmuştur: *“Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencileri DKAB derslerine karşı olumlu bir tutuma sahiptir.”*

22 Zengin - Yapıcı, “İlköğretim Okullarında DKAB Dersleri”, 127-153.

23 Ramazan Buyrukçu, “Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim ile İlgili Görüşleri Üzerine Bir Araştırma (Burdur Eğitim Fakültesi Örneği)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2006): 89-128.

3. Yöntem

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nicel tarama modeli içinde yer alan ilişkisel tarama modeli kullanılmış ve veri toplamak amacıyla da anket tekniğinden yararlanılmıştır. İlişkisel tarama çerçevesinde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, mezun olduğu okul, dinle ilişkisini tanımlama şekli ve dinî bilgi düzeyi ile dinî bilgi kaynağı değişkenlerinin ilgili öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumlarında anlamlı bir değişikliğe sebep olmadığı hususu ilgili değişkenler açısından ayrı ayrı incelenmiştir. Ayrıca din öğretimi yeterlik algısı ile derse karşı tutum arasında korelasyon türü bir ilişkinin varlığı da sınanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenim gören ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi dersini almış son sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma evreni olarak ise Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini bu fakültelerde 2015-2016 ve 2016-2017 öğretim yıllarında öğrenim gören ve tesadüfi olarak seçilen 400 son sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında bu öğrencilere anket formu dağıtılmış, geri dönüşü sağlanan 364 ankette 338'i değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1'te listelenmiştir.

Tablo 1: Demografik Özellikler

		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Erkek	81	24
	Bayan	257	76
Yaş	22 yaş ve altı	253	78,1
	23 yaş ve üstü	71	21,9
Mezuniyet	Düz Lise	154	45,6
	Anadolu Lisesi	141	41,7
	Anadolu Öğretmen Lisesi	19	5,6
	Meslek Lisesi	12	3,6
	İHL	5	1,5
	Diğer	7	2,1

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu (%76) bayanların oluşturduğu görülmektedir. 2004-2005 eğitim öğretim yılında Zengin ve

Yapıcı tarafından gerçekleştirilen araştırmada bayan öğrencilerin oranı %64.7, yine aynı tarihlerde Buyrukçu tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise %55.5 olarak tespit edilmiştir.²⁴ Bu iki araştırmayla kıyaslandığında cinsiyet değişkeni açısından bayanlar lehine bir artış olduğu görülmektedir. Yaş değişkeni açısından ise liseyi bitirdikten sonra ara vermeden ilgili fakülteye başlayanlarla daha geç yaşlarda bu eğitimi alanlar ya da dönem uzatanlarla iki kategori olarak ele alınmıştır. Buna göre katılımcıların %21.9'unu Eğitim Fakültesine geç başlayan ya da dönem uzatan öğrencilerin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Mezun olunan lise açısından ise en önemli öğrenci kaynağının düz lise (%45.6) ve anadolu lisesi (41.7) olduğu dikkat çekmekte, din eğitim ve öğretimi konusunda belli düzeyde alt yapıya sahip olduğu değerlendirilebilecek olan İHL mezunu öğrencilerin oranının ise sadece %3.6 olduğu görülmektedir. Buyrukçu'nun yaptığı araştırmada Anadolu Lisesi mezunlarının oranının (%24.5) olduğu görülmektedir.²⁵

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu ile birlikte DKAB Dersi Tutum Ölçeği kullanılmıştır. İlgili ölçek araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve bu süreçte öncelikle literatür taramasından yararlanarak madde havuzu oluşturulmuştur. Bunu müteakip uzman görüşlerine de başvurulmak suretiyle ölçekte kullanılacak maddeler seçilmiş ve 10 maddeden oluşan bir ölçek hazırlanmıştır. Daha sonra faktör analizi neticesinde tek kalan ve iki faktörde yakın yük değeri alan üç maddenin çıkartılmasından sonra 7 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Ölçeğe alınacak maddelerin seçiminde faktör yükünün .45'in, madde varyansının .40'ın, madde toplam korelasyon katsayısının ise .30'un üstünde olması ölçütü esas alınmıştır.

Tablo 2: Tutum Ölçeğine Ait Faktör Analizi ve Güvenilirlik Testi Sonuçları

<i>Madde No</i>	<i>Faktör No</i>	<i>Faktör Yüğü</i>	<i>Madde Toplam r'si</i>
1	1	,67	,55
2	1	,75	,62
3	1	,76	,62
4	1	,64	,55
5	1	,59	,47
6	1	,85	,72
7	1	,76	,58

KMO Değeri: ,86 Açıkladığı varyans: % 52,07 Cronbach Alpha: ,82

24 Zengin - Yapıcı, "İlköğretim Okullarında DKAB Dersleri", 136; Buyrukçu, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü", 96.

25 Buyrukçu, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü", 97.

Toplamda yedi maddeden oluşan ölçeğin KMO değeri .86'dır. Faktör yüklerinin ise araştırmada asgari sınır olarak alınan .45'in üzerinde olduğu görülmektedir. Bu sonuç ölçekte kullanılan maddelerin yapı geçerliliğini sağlayacak nitelikte olduğunu ve bir ölçek özelliği gösterdiğini teyit etmektedir. İlgili maddelerin madde toplam korelasyon katsayısı da araştırmada alt sınır olarak alınan .30'un üstünde bir değere sahip olduğundan hepsi geçerli, yani ölçmesi beklenen özelliği ölçebilir nitelikte olduğu kabul edilmiştir. Ölçeğin Alpha güvenirlik katsayısı ise .82'dir ve bu değer ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada kullanılan ölçme aracıyla elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS programından yararlanılmış, bilgisayar ortamına aktarılan veriler önce veri ayıklama işlemine tabi tutulmuş; 1,4 ve 5. maddeler recode işlemi ile yeniden kodlanmış; madde ortalamaları esas alınarak kayıp veriler (missing values) için değer atama işlemi yapılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracının yapı geçerliliğini sınamak amacıyla faktör analizinden yararlanılmış, ardından da elde edilen ölçeğin güvenirliğini test etmek için Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır.

Verilerin analizi yapılırken öncelikle ölçme aracında yer alan sınıflama ölçeği türündeki soruların frekans dağılımları çıkartılmıştır. Tek faktörden oluşan ölçekteki yedi madde için compute variable işlevi aracılığıyla, maddelerin toplam ortalamalarını alabilmek için yeni bir değişken tanımlaması yapılmıştır. Elde edilen bu yeni değişkenden katılımcıların demografik özellikleri açısından $\alpha \leq 0.05$ anlamlılık düzeyinde farklılaşma olup olmadığını test etmek amacıyla iki alt gruba sahip olanlarda bağımsız örneklem T testi (independent samples t-test), üç ve daha fazla alt kategoriye sahip olanlarda ise varyans analizi (anova testi) ve yine buna bağlı olarak hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu tespit edebilmek amacıyla da grup sayılarının eşit olması zorunluluğunu gerektirmeyen Scheffe testi kullanılmıştır.

Öğrencilerin ölçeklerde yer alan her bir madde için verdikleri cevapların puanlanmasında "hiç katılmıyorum" seçeneğine 1, "katılmıyorum" seçeneğine 2, "kısmen katılıyorum" seçeneğine 3, "katılıyorum" seçeneğine 4, "tamamen katılıyorum" seçeneğine ise 5 puan verilmiştir. Elde edilen bulgulara ait ortalama ağırlık değerleri aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

Tablo 3: Beşli Dereceleme Ölçeği Ortalama Ağırlık Değerleri

<i>Katılım Derecesi</i>	<i>Puan</i>	<i>Ortalama Ağırlık Değerleri</i>
Hiç Katılmıyorum (Çok Düşük)	1	1.00-1.80
Katılmıyorum (Düşük)	2	1.81-2.60
Kısmen Katılıyorum (Orta)	3	2.61-3.40
Katılıyorum (Yüksek)	4	3.41-4.20
Tamamen Katılıyorum (Çok Yüksek)	5	4.21-5.00

Araştırma Bulguları

3.5. Ölçek Dışı Sorulara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilere, onların dinle olan ilişki biçimini belirlemek amacıyla “İslam diniyle olan ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve elde edilen veriler Tablo 4’te gösterilmiştir. Buna göre öğrencilerin yarısından fazlasının (%54.4) İslami esasları yürekten benimsediği fakat dinî pratikleri düzenli olarak yerine getirmedikleri tespit edilmiştir. İtikadî bağlılığın yanında dinî pratikleri yerine getirmek noktasında da hassas davrananların oranı ise %35.8’dir. Bu iki grup birlikte düşünöldüğünde öğrencilerin %90.20’sinin inanç düzeyinde dinle güçlü bir ilişkiye sahip oldukları görölmektedir. Ayrıca Eğitim Fakóltesi öğrencilerinin ahlâkî değer yönelimlerini belirlemek için yapılan bir araştırma, ele alınan yedi değerin tümünde DKAB Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin en yüksek ortalamaya sahip grup olduğunu ve bunu Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerini izlediğini, yani ikisi arasında değer yönelimi noktasında bir yakınlık bulunduğunu göstermektedir.²⁶ Gelecekte, gerekli olduğunda, DKAB dersini okutma sorumluluğunu üstlenecek olan bu öğrencilerin böyle bir itikadî zemine ve DKAB Öğretmenliği Bölümü öğrencileriyle benzer bir ahlâkî değer yönelimine sahip olmaları dersin verimliliği için olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

26 Refik Balay - Ahmet Kaya, “Eğitim Fakóltesinde Okuyan Öğretmen Adaylarının Ahlakî Değer Yönelimleri”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 12/28 (2014): 20.

Tablo 4: İslam Diniyle İlişki Biçimi

	f	%
İslâmî esaslara yürekten inanır ve dinî pratikleri düzenli olarak uygulamaya çalışırım	121	35,8
İslâmî esaslara yürekten inanır ve dinî pratikleri zaman zaman uygulurum	184	54,4
İslâmî esaslara inanırım ama dinî pratikleri hemen hemen hiç uygulamam	23	6,8
Toplumda genel kabul görenden farklı bir İslam yorumuna inanırım	6	1,8
İslâmî esaslara inanmam	4	1,2

Söz konusu öğrencilerin bu dersi layıkıyla okutulabilmesi için itikadî ve ahlâkî yönelimin ötesinde bilgi düzeyinde de belli bir donanıma sahip olunması gerektiği açıktır. Öğrencilerin İslam dini ile ilgili bilgi düzeylerine bakıldığında çoğunluğun (%77.2) dinî pratiklerini yapacak düzeyde bilgiye sahip olduğu görülmektedir (bk. Tablo 5). Genel kültür düzeyinde (%16.3) bilgi sahibi olduğunu söyleyenler ile İslam dinine dair hemen hemen hiç bilgiye sahip olmadığını söyleyen öğrenciler (%1,8) dikkate alındığında Eğitim Fakültesi son sınıfında bir dönem 2 ders olarak okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi dersinin bu öğrencilerde DKAB dersini okutacak düzeyde bir teorik yeterlilik kazandırma konusunda kifayetsiz kaldığı söylenebilir. Önder'in yapmış olduğu araştırmada yer verdiği ilgili dersi veren öğretim elemanlarının %91.3'ünün, mesleğe devam etmekte olan sınıf öğretmenlerinin ise %60.4'ünün bu dersin Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerini 4. ve 5. sınıf DKAB dersini okutmaya hazırlamada yetersiz kaldığı yönündeki tespit de benzer bir sonuca işaret etmektedir.²⁷ Öztürk'ün yaptığı araştırmada ise öğrencilerin %40'ının DKAB Öğretimi dersinde verilen alan bilgisini yetersiz, %10'unun ise orta düzeyde yeterli bulduğu, ayrıca %53'ünün ders saatinin arttırılmasını talep ettiği tespitine yer verilmiştir.²⁸ Zengin ve Yapıcı tarafından yapılan araştırma ise Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin, lisans döneminde aldıkları iki derslik zorunlu DKAB Öğretimi dersine ayrıca seçmeli dersler arasında ver verilmesi hususunda %43.6'sının "katılıyorum", %33.9'unun ise "kısmen katılıyorum" şeklinde tercihte bulduklarını

27 Önder, "Eğitim Fakültelerindeki İlköğretime Yönelik", 172.

28 Öztürk, "Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin", 185,176.

göstermektedir.²⁹ Daha önce yapılan araştırmalara bakıldığında da sınıf öğretmenlerinin eğitim gördükleri yükseköğretim kurumlarında DKAB dersini okutmaya yetecek seviyede bir din öğretimi görmedikleri şeklinde bir değerlendirmeye rastlanmaktadır.³⁰

Tablo 5: İslam'a Dair Bilgi Düzeyleri

	<i>f</i>	<i>%</i>
Dinî konulara çok iyi derecede hâkimim	16	4,7
Dinî pratiklerimi yapacak düzeyde dini bilgiye sahibim	261	77,2
Din hakkında genel kültür düzeyinde bir bilgiye sahibim	55	16,3
Dinî konularda hemen hemen hiç bilgiye sahip değilim	6	1,8

Araştırmaya katılan öğrencilerden dine dair sahip oldukları bilgi ve birikimi elde ettikleri en önemli üç kaynağı belirtmeleri istenmiş ve elde edilen veriler Tablo 6'da gösterilmiştir. Ailenin, dinî bilgi kaynağı olarak en çok işaretlenen seçenek olması (%89,6) bu kurumun bireyin dinî gelişiminde ne denli merkezî bir yere sahip olduğunun teyidi anlamında önemlidir. Tabloda öğrencilerin yarısından fazlasının (%60,9) din hakkındaki bilgisini kendi okumalarına dayandırması onların aileden aldığı bilgiyle yetinmediğini, dinî konulara dair ayrıca kendi okumalarını yaptıklarını da göstermektedir. Bu tabloda en dikkat çeken husus ise dokuz sene öğretim yılı boyunca okulda her hafta gördüğü ve ders aldığı DKAB öğretmeninden çok (%33,7) cami / din görevlisinin (%59,2) bu öğrencilerin dinî bilgilerine kaynaklık etmiş olmasıdır. Buna caminin sunmuş olduğu manevi atmosferin yanında bu öğrencilerin DKAB öğretmeniyle tanıştıkları 4. sınıftan önce ve onların kişiliği üzerinde çok daha fazla tesir etme imkânının olduğu bir dönemde cami / din görevlisiyle tanışmalarının da etki etmiş olabileceği değerlendirilmelidir. Bu durum örgün eğitimde din eğitim ve öğretiminin ne zaman başlaması gerektiği meselesini bir kez de düşünmemizi gerektirmektedir.

29 Zengin - Yapıcı, "İlköğretim Okullarında DKAB Dersleri", 144, 140.

30 Nurullah Altaş, "Türkiye'de Zorunlu Din Öğretimini Yapılandırma Süreci, Hedefler ve Yeni Yöntem Arayışları (1980-2001)", *Dini Araştırmalar* 4/12 (2002): 161.

Tablo 6: Dine Dair En Önemli Bilgi Kaynağı

	F	%
Aile	303	89,6
Kendim Okumaları	206	60,9
Cami/Din Görevlisi	200	59,2
DKAB Öğretmeni	114	33,7
Arkadaş	98	29,0
Vakıf/Dernek vb. kuruluşlar	76	22,5
Diğer	10	3,0
Hiçbiri	1	0,3

Ayrıca mevcut seçeneklere ilk sırada tercih edilme durumu itibariyle bakıldığında ailenin %64.5'lik bir oranla yine ilk sırada aldığı görülmektedir (bk. Tablo 7). Burada dikkat çeken bir diğer husus cami / din görevlisi seçeninin ilk tercih edilen seçenekler içinde ikinci sırada (%13) yer alıyor olmasıdır.

Tablo 7: İlk Sırada Tercih Edilme Durumuna Göre Bilgi Kaynakları

	F	%
Aile	221	64,5
Cami/Din Görevlisi	44	13,0
Kendim Okumalarım	37	10,9
Vakıf/Dernek vb. kuruluşlar	18	5,3
DKAB Öğretmeni	9	2,7
Arkadaş	4	1,2
Diğer	4	1,2
Toplam	327	100

Katılımcılara ayrıca 4. sınıf DKAB dersini okutma konusunda kendilerini yeterli görme durumlarıyla ilgili bir soru daha yöneltilmiştir. Buna göre öğrencilerin %67.4'ünün kendilerini bu konuda yeterli, %22.7'sinin ise kısmen yeterli gördüğü, %9.9'unun ise kendilerini yetersiz kabul ettiği tespit edilmiştir (bk. Tablo 8). Bu sonuç öğrencilerin büyük çoğunluğunun kendilerini bu

dersi okutma konusunda yeterli gördüğünü ortaya koymaktadır. 1995-1996 öğretim yılında yapılan bir araştırmada 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin %27.92'sinin kendisini bu dersi okutma konusunda yeterli gördüğü, kısmen yeterli görenlerin oranının %43.24, yetersiz görenlerin oranının ise %28.82 olduğu görülmektedir. Yine aynı araştırmada DKAB dersini olumsuz etkileyen faktörlerin başında da (%46.84) sınıf öğretmenlerinin bu dersle ilgili yetersizliği dile getirilmiştir.³¹ Bahse konu araştırmada DKAB dersini okutma konusunda sınıf öğretmenlerinin yeterlik algısının daha düşük çıkmasında bu araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%54.05) açıköğretim önlisans mezunu olmasının etkisi gözden ırak tutulmamalıdır.

Beşli Likert üzerinden hesaplandığında maddenin ortalamasının $X=3.87$ olduğu görülmektedir ki bu da yüksek düzeyde bir yeterlik algısına işaret etmektedir. Fakat kendini kısmen yeterli görenler de dikkate alındığında bu alanda hala eksiklik olduğu da söylenebilir. Zengin ve Yapıcı tarafından yapılan araştırma, bu öğrencilerin alan bilgisinden daha çok bu bilgilerin öğretiminde işe koşulacak yöntemler konusunda kendilerini eksik hissettiklerini ortaya koymaktadır.³²

Tablo 8: Dördüncü sınıf DKAB dersini okutacak yeterlilikteyim

	F	%	X
Katılmıyorum	33	9,9	3,87
Kısmen Katılıyorum	76	22,7	
Katılıyorum	226	67,4	
<i>Toplam</i>	335	100	

Araştırmaya katılan Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerine DKAB dersinin yalnızca branş öğretmenleri tarafından okutulması gerektiği fikrine nasıl baktıkları yönünde bir soru da sorulmuş ve elde edilen veriler Tablo 9'da gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %30.5'i bu fikre katılmadığını ifade ederken %38.2'si ise buna katıldığını, %31.3'ü ise kısmen katıldığını ifade etmiştir. Buyrukçu tarafından yapılan araştırmada ise benzer bir soruya katılımcıların %68.5'inin katılıyorum, %14'ünün kısmen katılıyorum,

31 Şen, "İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi", 46, 54.

32 Zengin - Yapıcı, "İlköğretim Okullarında DKAB Dersleri", 144.

%16.5'inin ise katılmıyorum şeklinde cevap verdiği görülmektedir.³³ Daha önce yapılan bir başka araştırmada ise bu dersi branş öğretmenleri okutmalı diyen görevdeki sınıf öğretmenlerinin oranı %65.76 olarak tespit edilmiş, dersin daha ilgi çekici hale getirilmesi noktasında da bu husus ilk öneri olarak dile getirilmiştir.³⁴ İlgili araştırma sonuçları ile bu araştırmada elde edilen sonuç arasında ciddi bir fark olduğu dikkat çekmektedir. Bu sonuç bize aradan geçen zaman içinde ilgili öğrencilerde dersi okutmaya yönelik yeterlik algısında olumlu yönde bir değişme olabileceğini düşündürmektedir. Burada ayrıca Eğitim Fakültesi mezunlarının toplam sınıf öğretmenleri arasındaki oranının gün geçtikçe artmasının meydana getirebileceği muhtemel etki de göz ardı edilmemelidir. Ayrıca ihtiyaç olması durumunda daha önce 4. ve 5. sınıfta iki sene bu dersi okutmak durumunda olan sınıf öğretmenlerinin 4+4+4 şeklinde formüle edilen yeni eğitim sistemiyle birlikte sadece 4. sınıfta bu dersi verecek olmaları da bu farklılığa etki etmesi muhtemel bir diğer etken olarak değerlendirilebilir. Tüm bunlara ilaveten yıllarca çocuklarını üniversite eğitiminden yararlandıramayan ekonomik imkânları kısıtlı müteaddiyin çevrelerin artık değişen şartların etkisiyle çocuklarını üniversiteye gönderme olanağına kavuşması, özellikle de öğretmenliğin bu çevreler için halen cazibesini koruyan bir alan olması yeterlik algısındaki değişimin bir diğer sebebi olarak düşünülebilir. Bununla birlikte her üç sonuç birlikte değerlendirildiğinde yine de katılımcıların büyük çoğunluğunun DKAB dersinin alan öğretmenleri tarafından okutulmasına daha sıcak baktıklarını söylemek mümkündür.

Tablo 9: DKAB dersi yalnızca branş öğretmenleri tarafından okutulmalıdır.

	F	%
Katılmıyorum	193	30,5
Kısmen Katılıyorum	106	31,3
Katılıyorum	129	38,2
<i>Toplam</i>	338	100

33 Buyrukçu, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü", 106.

34 Şen, "İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi", 47, 56.

DKAB Dersi Tutum Ölçeğine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü son sınıf öğrencilerinin DKAB Dersine karşı tutumlarını ölçmek için kullanılan yedi maddelik ölçeğe ait betimsel veriler Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: DKAB Dersine Karşı Tutum

	N	X	S.S.	Katılım Düzeyi
7.DKAB dersini okutmam gerekirse eksiklerimi gidermek için uğraşırım	338	4,65	,59	Çok Yüksek
6.DKAB dersini okutmam gerekirse elimden geleni yapmaya çalışırım	338	4,62	,60	Çok Yüksek
4.DKAB dersini okutmam gerekirse bu derste başka dersler işlerim	338	4,60 ^{1*}	,84	Çok Yüksek
1.DKAB dersinin okulda bir ders olarak okutulmasına karşıyım	338	4,56	,92	Çok Yüksek
3.DKAB dersini okutmam gerekirse bu dersi en az okuttuğum diğer dersler kadar önemli görürüm.	338	4,48	,85	Çok Yüksek
2.Dördüncü sınıf DKAB dersini okutmam gerekirse bunu severek yaparım	338	4,33	,90	Çok Yüksek
5.DKAB dersini okutmam gerekirse sadece ahlak konularını işlerim	338	4,07	1,09	Yüksek
<i>Genel Ortalama</i>	338	4,47	,59	Çok Yüksek

* Daha önce de ifade edildiği üzere 1,4 ve 5. maddeler olumsuz anlam yüklü olduğundan ölçek ortalamasını alabilmek ve diğer maddelerle karşılaştırabilmek için recode işlemine tabi tutulmuştur. 1. maddenin recode işlemi öncesinde aldığı değer $X=1.44$, 4. maddenin aldığı değer ise $X=1.40$, 5. maddenin aldığı değer ise $X=1.93$ olarak tespit edilmiştir.

Bu sonuçlara göre Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü son sınıf öğrencileri DKAB dersine karşı çok yüksek düzeyde ($X=4.47$) olumlu bir tutuma sahiptir. Hatta bir başka araştırma Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin DKAB derslerinin zorunlu olarak okutulmasına da büyük oranda (%81) olumlu baktığına ve çok büyük bir kısmının (%95.5) dinin doğru öğretilmesinin birlik ve beraberliği sağlayıcı etkiye sahip

olduğu kanaatini taşıdığına işaret etmektedir.³⁵ Zengin ve Yapıcı tarafından yapılan araştırma da öğrencilerin %83.9'unun DKAB Öğretimi dersinin Bölüm'ün öğretim programında bulunması hususunda "katılıyorum" yönünde tercihte bulunduğunu göstermektedir.³⁶ Ölçek ortalamasında karşımıza çıkan olumlu tutum, öğrencilerinin kişilik ve karakter gelişimi üzerinde diğer ders öğretmenlerinden çok daha etkili olması beklenen sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerinin dinî gelişimiyle ilgili olarak da olumlu katkıda bulunabileceklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca önce yapılan kimi araştırmalarda sınıf öğretmenlerince okutulan DKAB derslerinin amacı dışında kullanıldığı³⁷ yönündeki bulguların aksine araştırmaya katılan son sınıf öğrencilerinin bu dersi usulüne uygun şekilde okutacakları yönünde bir tutum ortaya koydukları da görülmektedir.

Ölçeğin geneli itibariyle ortaya çıkan olumlu tutuma rağmen daha önce yer verilen "Dördüncü sınıfta DKAB dersini okutacak yeterlilikteyim" şeklindeki bir ifadeye dair ortalamanın 3.87 olması, bu olumlu tutumun yeterlilik yönünün desteklenmeye ihtiyaç duyduğuna işaret etmektedir. Öğrencilerin %18.1'inin İslam'a dair bilgi düzeyini "genel kültür düzeyinde" ya da "hemen hemen hiç" şeklinde ifade etmiş olması da yeterlilik noktasındaki bu kısmî eksikliği teyit etmektedir (bk. Tablo 5). Şen'in, yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin yaklaşık yarısının (%49.54) derslerde ayet ve hadis kullanmadıkları yönünde bir tespit yerilmesi bu açıdan anlamlı gözükmektedir.³⁸

Ayrıca yapılan korelasyon türü ilişki analizin yeterlik algısı ile DKAB dersine karşı tutum arasında $p < .01$ anlamlılık düzeyinde orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişkiye (.445) işaret ettiği tespit edilmiştir (bk. Tablo 11) ki bu durum yeterlik algısında sağlanacak iyileşmenin DKAB dersiyile ilgili öğrenci tutumunda olumlu yönde bir değişime sebep olacağı anlamına gelmektedir.

35 Buyrukçu, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü", 100.

36 Zengin - Yapıcı, "İlköğretim Okullarında DKAB Dersleri", 138.

37 Altaş, "Türkiye'de Zorunlu Din Öğretimini Yapılandırma Süreci", 159, 161; Şen, "İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi", 54- 55

38 Şen, "İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi", 49.

Tablo 11: DKAB Dersiyle İlgili Tutum * DKAB Dersi Yeterlik

		DKAB dersiyle ilgili tutum	DKAB dersi yeterlik
DKAB dersiyle ilgili tutum	Pearson Correlation	1	,445**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	338	338
DKAB dersi yeterlik	Pearson Correlation	,445**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	338	338

**0.01 anlamlılık düzeyinde bir ilişkiye işaret etmektedir.

Bütün bu sonuçlar Sınıf Öğretmenliği Bölümünde son sınıfta zorunlu olarak okutulan 2 saatlik DKAB Öğretimi dersinin öğrencilere alan yeterliliği kazandırma noktasında bazı eksiklikler taşıdığını göstermektedir. Doğrusu dört yıllık yükseköğrenim sürecinde sadece bir dönemde iki saatlik bir dersle bir öğretmen adayının DKAB dersi gibi çok yönlü bir alanda yeterlilik kazanmasını beklemek mümkün değildir. Bu sebeple eğer bu bölümden mezun olan öğretmen adayları bu dersi okutmaya devam edecekse, ilgili ders saatinin arttırılması değerlendirilmelidir. Bunun yanında öğrencilerin, kendi okumalarını önemli oranda dinî bilgi kaynağı olarak göstermeleri (%60.9) ve ölçek maddeleri içinde en yüksek değeri öğrencilerin bu alanda kendilerini geliştirmeleriyle ilgili olan “DKAB dersini okutmam gerekirse elimden geleni yapmaya çalışırım” ($X=4.62$) ve “DKAB dersini okutmam gerekirse eksiklerimi gidermek için uğraşırım” ($X=4.65$) maddelerinin almış olması bahse konu eksiklerin hizmete başladıktan sonra tamamlanmaya çalışılacağına dair bir işareti olarak görülebilir.

3.6. DKAB Dersine Karşı Tutuma Dair Farklılık Analizi Bulguları

Araştırmada, ilgili ölçek aracılığıyla elde edilen ortalama değer ($X=4.47$) ölçme aracıyla yer verilen bağımsız değişkenlerle ilişkisi ayrıca ele alınmış ve ölçek ortalamasında $p<.05$ anlamlılık düzeyinde farklılaşmaya neden olan değişkenlere ait veriler aşağıda sunulmuştur. Yapılan farklılık analizi neticesinde katılımcıların DKAB Dersine karşı tutumlarının cinsiyet, yaş ve bilgi düzeyi değişkeni açısından $p<.05$ anlamlılık düzeyinde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre bayan öğrencilerin bu dersle ilgili tutumları ($X=4.52$) erkek öğrencilere ($X=4.31$); 22 yaş ve altı gruptaki öğrencilerin

tutumları ($X=4.54$) 23 yaş ve üstündeki öğrencilere ($X=4.28$); dinî pratiklerini yapacak düzeyde dinî bilgiye sahip olduğunu söyleyen öğrencilerin tutumları ($X=4.62$) ise din hakkında genel kültür düzeyinde bir bilgiye sahip olduğunu söyleyen öğrencilere göre istatistiki açıdan anlamlı kabul edilecek düzeyde olumlu yönde farklılaşmaktadır. Ayrıca yaş serbest bırakılarak yapılan korelasyon analizinde korelasyon katsayısı $-.207$, anlamlılık değeri ise $.000$ olarak bulunmuştur. Bu veri de yaş ile DKAB Dersine karşı tutum arasında $p<.01$ anlamlılık düzeyinde zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Bu durum yaşın ilerlemesiyle tutumun olumsuzlaştığı şeklinde değerlendirilebileceği gibi alttan gelen yeni neslin dinle ve DKAB dersiyile daha olumlu bir ilişki içinde olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Bu konuda net bir kanaat ortaya koyabilmek nitel ve boylamsal araştırmaları gerekli kılmaktadır.

Tablo 12: Bağımsız Örnekler t Testi Sonuçları

		N	X	s.s.	t	Sd.	p
Cinsiyet	Erkek	81	4,31	,68	-2,87	336	,004
	Bayan	257	4,52	,55			
Yaş ^{2*}	22 yaş ve altı	253	4.54	,54	3,38	322	,001
	23 yaş ve üstü	71	4.28	,65			
Bilgi Düzeyi ^{3**}	Dini pratiklerimi yapacak düzeyde dini bilgiye sahibim	261	4,62	,43	7,07	63	,000
	Din hakkında genel kültür düzeyinde bir bilgiye sahibim	55	3,93	,69			

* Yaş değişkeni ölçme aracı uygulanırken serbest bırakılmış ve sonrasında ara vermeden üniversiteyi kazanmış olan grup (22 yaş ve altı) ile bir süre ara verip üniversiteyi kazanmış (23 yaş ve üzeri) grup şeklinde bağımsız örneklem T testinde kullanılacak şekilde sınıflandırılmıştır.

** Araştırmaya katılanların İslam dinine dair bilgi düzeylerini ölçmek için sorulan soruyla ilgili seçeneklerden "Dinî konulara çok iyi derecede hâkimim" (N=16) ve "Dinî konularda hemen hiç bilgi sahibi değilim" (N=6) seçenekleri analiz için gerekli kritik eşik (N=30) altında olduğundan analiz dışında tutulmuş, katılımcılar içinde toplamda %93,5'lük bir orana denk gelen diğer iki grup üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir.

İkiden fazla alt kategoriye sahip gruplarda anlamlı farklılığın tespiti için kullanılan varyans analizi (anova testi) sonuçlarına göre öğrencilerin DKAB Dersine karşı tutumlarının, İslam diniyle olan ilişki biçimlerini nasıl tanımladıkları noktasındaki tercihlerine göre $p<.05$ anlamlılık düzeyinde farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 13: Anova Testi Sonuçları (İslam Diniyle İlişki Biçimi)

		N	X	s.s.	F	Sd.	p
<i>İslam diniyle ilişki biçimi**</i>	1.Yürekten inanır ve pratikleri düzenli uygular	121	4,62	,43	33,61	333	,000
	2.Yürekten inanır ve pratikleri bazen uygular	184	4,52	,50			
	3.İnanır fakat uygulamaz veya farklı bir yoruma inanır	29	3,80	,66			

* Katılımcıların İslam diniyle ilişki biçimlerini tanımlamak için kullanılan kategorilerden biri olan "İslâmî esaslara inanmam" seçeneği Anova Testi için gerekli olan kritik sınırın ($N \geq 30$) altında kaldığından analizin dışında tutulmuş; yine aynı sebeple ölçek ortalaması birbirine kısmen yakın olan "İslâmî esaslara inanırım ama dinî pratikleri hemen hemen hiç uygulamam" ($X=3.83$) seçeneği ile "Toplumda genel kabul görenden farklı bir İslam yorumuna inanırım" ($X=3.70$) seçenekleri ise birleştirilerek tek bir grup haline getirilmiş, kritik eşişe çok yakın bir değer aldığından ($N=29$) analize dâhil edilmiştir.

Farklılığın kaynağını tespit edebilmek için uygulanan Scheffe Testi bu farklılığın kaynağının İslâmî esaslara inanıp hemen hemen hiç uygulamayan ile toplumda genel kabul görenden farklı bir İslam yorumuna inandığını söyleyenlerden oluşan 3. grup olduğuna işaret etmektedir (bk. Tablo 14). Zira bu gruba ait ölçek ortalaması ($X=3.80$) diğer iki grubun ortalamasına ($X=4.62$ ve $X=4.52$) kıyasla $p < .05$ anlamlılık düzeyinde farklılaşmaktadır. Başka bir ifadeyle bu grup diğer iki gruba kıyasla DKAB Dersine karşı anlamlı sayılacak düzeyde daha olumsuz bir tutuma sahiptir. Bu sonuç bize şunu göstermektedir ki din öğretimi salt bilişsel bir yeterlikle yürütülebilecek bir alan değildir. DKAB dersleri inançla, daha özelde ise ağırlıklı olarak İslam inanç ve pratikleriyle ilgili olduğundan, ilgili derse yeterli duyuşsal ve psiko-motor yönelim göstermeyen yani farklı bir inanç yorumunu benimseyen ya da inansa bile pratikleri yerine getirmekten uzak duran eğitimcilerin bu derse karşı sahip oldukları nispi olumsuz tutum bu kişiler tarafından okutulacak DKAB derslerinin verimliliği noktasında önemli bir soru işareti oluşturmaktadır.

Tablo 14: Scheffe Testi Sonuçları

		Mean Difference	Std. Error	Sig.
1.Yürekten inanır ve düzenli uygular	2.Yürekten inanır zaman zaman uygular	,099	,057	,227
	3.İnanır uygulamaz veya farklı bir yoruma inanır	,821*	,101	,000
2.Yürekten inanır zaman zaman uygular	1.Yürekten inanır ve düzenli uygular	-,099	,057	,227
	3.İnanır uygulamaz veya farklı bir yoruma inanır	,723*	,097	,000
3.İnanır uygulamaz veya farklı bir yoruma inanır	1.Yürekten inanır ve düzenli uygular	-,821*	,101	,000
	2.Yürekten inanır zaman zaman uygular	-,723*	,097	,000

*.05 anlamlılık düzeyinde farklılık olan grupları göstermektedir.

Ölçme aracında katılımcılardan dine dair sahip oldukları bilgi ve birikimi elde ettikleri en önemli üç kaynağı önem sırasına göre 1,2,3 şeklinde sıralamaları istenmiş, "1" numara ile işaretlenen maddeler içinde ilk sırayı alan üç seçeneğe göre de tutum ortalama değerinde bir farklılaşma olup olmadığına bakılmıştır. Buna göre sahip olduğu bilgi ve birikimde bilgi kaynağı olarak aile, cami/din görevlisi ve kendi okumalarını gören gruplar arasında ölçek ortalama değeri itibarıyla $p < .05$ anlamlılık düzeyinde bir farklılık tespit edilmiştir (bk. Tablo 15).

Tablo 15: Anova Testi Sonuçları (Dinî Bilgi Kaynağı)

		N	X	s.s.	F	Sd.	P
Dinî Bilgi Kaynağı ^{5*}	1.Ailem	221	4,52	,51	3,55	291	,030
	2.Cami/Din Görevlisi	44	4,48	,63			
	3.Kendi Okumalarım	37	4,24	,86			

* Dinî bilgi kaynağı olarak ilk sırada tercih edilen seçenekler arasından $N \geq 30$ şartını sağlayan üç seçenek analize alınmış, diğerleri dışarıda tutulmuştur.

Farklılığın kaynağının tespiti için yapılan Scheffe Testi dinî bilgi kaynağı olarak aile seçeneğini işaretleyenlerle kendi okumalarını mevcut bilgi ve birikiminin kaynağı olarak görenlerin bu farklılığın kaynağı olduğuna işaret

etmektedir (bk. Tablo 16). Bu sonuç dinî bilgiyi elde etme sürecinde ailesini ilk sıraya koyan grubun kendi okumalarını ilk sıraya koyan gruba göre DKAB dersiyile ilgili daha olumlu bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Burada özellikle tutumların duyuşsal yönünün gelişiminde ailenin belirleyici rolü farklılığın temel sebebi olarak değerlendirilebilir. Çocuğun dinî alana karşı göstereceği duyuşsal yönelimde ailenin modelliği, çocukla kurdukları duyuşsal yakınlık, aile içinde özellikle sevgi ve güven üzerinden inşa edilecek ilişki tarzı önem arz etmektedir. Ayrıca bu farklılık bize dine dair temel bilgi kaynağı olarak kendi okumalarını gösteren kişilerin dinle bilişsel anlamda bir yakınlık kurabilseler bile tutumun temel öğelerinden olan duyuşsal yönelimi sağlamada daha zayıf kalabileceklerini göstermektedir.

Tablo 16: Scheffe Testi Sonuçları

		Mean Difference	Std. Error	Sig.
1.Ailem	2. Cami/Din Görevlisi	,035	,096	,938
	3. Kendi Okumalarım	,277*	,104	,030
2.Cami/Din Görevlisi	1.Ailem	-,035	,096	,938
	3.Kendi Okumalarım	,242	,130	,178
3.Kendi Okumalarım	1.Ailem	-,277*	,104	,030
	2. Cami/Din Görevlisi	-,242	,130	,178

* .05 anlamlılık düzeyinde farklılık olan grupları göstermektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırmada kullanılan ölçme aracıyla elde edilen veriler Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde okuyan öğrencilerin DKAB Dersine karşı çok yüksek düzeyde ($X= 4.47$) olumlu bir tutuma sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bu sonuç ilgili Bölüm öğrencilerinin DKAB Dersine karşı olumlu bir tutum içinde oldukları yönündeki hipotezimizin geçerli olduğu anlamına gelmektedir. Bu olumlu tutum dersin amaçlarına ulaşılabilmesi, öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi noktasında memnuniyet vericidir. Bloom "tam öğrenme" adını verdiği kuramında öğrenmenin gerçekleşebilmesi için gerekli gördüğü "duyuşsal giriş özellikleri" altında tutumlara da yer vermiş ve bu özelliklerin öğrenmeyi %25'e kadar etkilediğini belirtmiştir. Bloom'un bu tespiti tutumların ders başarısında ne denli etkili olduğunu, bu araştırmadan

elde edilen DKAB dersine karşı yüksek düzeyde olumlu tutumun bu dersin başarısına nasıl bir katkı sunabileceğini göstermesi açısından anlamlıdır. Bu sonuç ayrıca, çocukların kişilik ve karakter gelişiminde önemli belirleyicilerden biri olacak olan Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin çocukların dinî gelişimine de katkı sunmak noktasında istekli olacaklarını, en azından bu konuda çaba göstermekten geri durmayacaklarını göstermektedir.

Araştırmada öğrencilerin DKAB dersine karşı tutum düzeyinin belirlenmesi kadar önemli olan bir diğer husus ise onların ilgili derse karşı tutumlarında farklılaşmaya sebep olan değişkenlerin belirlenmesidir. Bu amaçla yapılan farklılık analizleri "İslam dini ile ilişki biçimi" değişkeninin öğrencilerin tutumu üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya sebep olduğunu göstermektedir. İslami esaslara inanan ama uygulamayan öğrencilerle toplumda genel kabul görenden farklı bir İslam yorumuna sahip olan öğrencilerin (%8.6) ders karşı tutumlarının olumsuz yönde anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir (bk. Tablo 13,14). Bu sonuç bize, inanç noktasındaki farklı yorumu sebebiyle DKAB dersine karşı duyuşsal yönelim göstermeyen öğrenciler ile toplumda kabul gören İslam inanç biçimini sahiplenen ancak onun psiko-motor yönünü ihmal eden öğrencilerin derse karşı tutumlarında ciddi bir düşüş olduğunu göstermektedir. Uluslararası alanda yapılan çalışmaların derse karşı tutumun başarı değişkenini %20'ye kadar açıklayabildiğini gösterdiği, hatta Bloom'un bunu %25'e kadar çıkarttığı³⁹ dikkate alındığında bu durumun ilgili öğrenciler tarafından okutulması muhtemel DKAB dersinin başarısı anlamında önemli bir sorun oluşturacağı değerlendirilebilir.

Araştırmadan elde edilen yüksek düzeyde olumlu tutumun dersin amaçlarının gerçekleştirilmesine katkı sunacağı öngörülmekle birlikte araştırma sonucunda ulaşılan kimi bulgular bu alanda ciddi sorunların varlığına işaret etmektedir. Bahse konu edilen olumlu tutumda daha çok duyuşsal ve psiko-motor unsurların öne çıktığı, bu iki alanda elde edilen bulguların büyük oranda beklentileri karşılayacak düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak özellikle bilişsel hazırbulunuşluğun ya da Bloom'un tabiriyle "bilişsel giriş özellikleri"nin öne çıktığı kimi sorularda ciddi eksiklikler olduğu görülmektedir. Nitekim araştırmaya katılan öğrencilerin %1.8'i dinî konularda hemen hiç bilgi sahibi olmadığı, %16.3'ü genel kültür düzeyinde bir dinî bilgiye sahip olduğunu söylemiştir. Bu sonuç son sınıfta bir dönem haftada iki derslik Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi dersi

39 Muhittin Çalışkan, "Bilişsel Giriş Davranışları ve Duyuşsal Giriş Özelliklerinin Öğrenme Düzeyine Etkisi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 14/5 (2014): 1814, 1808.

almış Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin yaklaşık %20'nin bu dersin bilişsel giriş özellikleri konusunda ciddi eksiklikleri olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin %77.2'si ise kendine yetecek, yani dinî pratiklerini yerine getirecek kadar bir dinî bilgiye sahip olduğunu söylemiştir ki bu tür bir bilgi bu alanda ders verecek, dini öğretecek yeterliğe sahip olunduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim araştırmadan elde ettiğimiz bir diğer bulgu DKAB dersine karşı tutum ortalaması 4.47 olan son sınıf öğrencilerinin "*Dördüncü sınıfta DKAB dersini okutacak yeterlilikteyim*" şeklindeki bir ifadeye dair otalamalarının 3.87 olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, her ne kadar derse dair yeterlik algısında önceki dönemlere kıyasla bir gelişme sağlanmış olsa bile⁴⁰, ilgili derse dair sahip olunan olumlu tutumun yeterlilik yönünün desteklenmeye ihtiyaç duyduğuna işaret etmektedir. Nitekim araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu bu iki değişken arasında $p < .01$ anlamlılık düzeyinde orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişkinin (.445) varlığına işaret etmektedir (bk. Tablo 11). Yani yeterlik algısında sağlayacak olumlu yöndeki değişim derse karşı tutumu, yine aynı şekilde derse karşı tutumda sağlanacak olumlu yöndeki değişim ise derse dair yeterliliği pozitif yönlü etkileme potansiyeline sahiptir. Ayrıca yapılan farklılık analizlerinde de görülmüştür ki sahip olunan bilgi düzeyi DKAB dersine karşı tutumda anlamlı sayılacak bir farklılaşmaya sebep olmakta, genel kültür düzeyinde bilgiye sahip olan öğrencilerin tutum ortalaması dinî pratiklerini yerine getirecek düzeyde bilgi sahibi olduğunu söyleyen öğrencilerin tutum ortalamasından anlamlı düzeyde olumsuz yönde farklılaşmaktadır (bk. Tablo 12).

Araştırma bulguları değerlendirilirken yapılan diğer farklılık analizleri araştırmaya katılan öğrencilerin DKAB Dersiyle ilgili almış oldukları tutum puanlarının ortalamasının cinsiyet ve yaş değişkenleri açısından da $p < .05$ anlamlılık düzeyinde farklılaştığını ortaya koymuştur. Buna göre bayanların ($X=4.52$) erkek öğrencilerden ($X=4.31$); 22 yaş ve altı gruptaki öğrencilerin ($X=4.54$) 23 yaş ve üstündeki öğrencilerden ($X=4.28$) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ayrıştığı görülmüştür. Ayrıca dini bilginin kaynağının tutum üzerinde farklılaşmaya sebep olan bir diğer değişken olduğu tespit edilmiştir. Buna göre mevcut dinî bilgi ve birikiminin kaynağı olarak ailesini ilk sıraya yerleştirenlerin ölçek ortalamasının ($X=4.52$) ilk sıraya kendi okumalarını koyanların ortalamasından ($X=4.24$) olumlu yönde ayrıştığı görülmüştür. Burada şu nokta dikkat çekmektedir ki, gerek cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında bayanların, gerekse temel bilgi kaynağı açısından bakıldığında

40 Bk. Şen, "İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi", 47, 56.

ailesini öne çıkartan öğrencilerin DKAB dersine karşı tutumlarında olumlu yönde karşımıza çıkan farklılaşmada tutumların kendilerine daha sağlam bir duygusal zemin bulabiliyor olmasının etkisi yadsınamaz. Zira bayanların duygusal yönlerinin güçlü oluşu onların dinle ve DKAB dersiyile duygusal bir bağ kurmasını kolaylaştırmakta, aynı şekilde aile ortamının sunduğu duygusal iklim de benzer bir etki oluşturabilmektedir.

Sonuçta bu araştırma şunu göstermiştir ki Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde okuyan ve DKAB Öğretimi dersini almış olan son sınıf öğrencileri ileride okutmaları muhtemel DKAB dersine karşı yüksek düzeyde olumlu bir tutuma sahiptir. Bu öğrenciler içinde, nispi olumsuz tutuma sahip olanların ise özellikle dine ve ilgili derse karşı duygusal ve psiko-motor bir yönelim göstermeyen öğrenciler olduğu, bu alana müdahale imkânı olmadığı için bu öğrencilerin DKAB dersini okutmasının önemi bir sorun teşkil edeceği öngörülmüştür. DKAB dersine karşı yüksek düzeyde olumlu tutum içinde olan öğrencilerin ise duygusal ve psiko-motor yönelimleri güçlü olmakla birlikte bilişsel hazırbulunuşluk anlamında eksik kaldıkları görülmüş, bu alanda yapılacak iyileştirmelerin hem derse yönelik tutumu hem de dersin başarı ve verimliliğini arttıracığı değerlendirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışında şu öneriler dile getirilebilir:

- Bu dersi okutmak istemeyen, derse karşı duygusal ve psiko-motor bir yönelimi olmayan öğretmenler bu derse girmek konusunda zorlanmamalıdır. Böyle durumlarda şayet bu dersi okutmaya istekli olan sınıf öğretmeni varsa ders mübadelesi yoluyla sorunun halli yoluna gidilmelidir.

- Sınıf öğretmeni aday öğrencilerin DKAB dersi noktasındaki yeterliklerini, bilhassa bilişsel yeterliklerini, arttırmak için mevcut DKAB öğretimi ders saati arttırılmalı; bu mümkün olmazsa dersin AKTS'si arttırılarak ders dışı bireysel ve grup çalışmaları yoluyla öğrenciler ilgili alanda yeterlik kazanmaya teşvik edilmelidir.

- Öğrencilerin din öğretimi noktasındaki yeterliklerini arttırmak için DKAB Öğretimi dersi seçmeli derslerle desteklenmeli, bu öğrencilerin İlahiyat fakültelerinden seçmeli ders almak suretiyle eksikliklerini gidermelerine olanak sunulmalıdır.

- Eğitim Fakültelerinde bu ders için öğretim elemanı istihdamına önem verilerek özellikle bu öğrencilerin ihtiyaçları temelinde ders içerik ve öğrenim süreçleri planlanmalıdır.

Kaynakça

- Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları, 1994.
- Altaş, Nurullah. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2001.
- Altaş, Nurullah. "Türkiye'de Zorunlu Din Öğretimini Yapılandıran Süreç, Hedefler ve Yeni Yöntem Arayışları (1980-2001)". *Dini Araştırmalar* 4/ 12 (2002): 145-168.
- Atkinson, Rita L. – Atkinson, Richard C. – Hilard, Ernest R. *Psikolojiye Giriş*. Trc. Kemal Atakay v.dğr. İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1995, 2.
- Aydın, M. Şevki. *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni*. İstanbul: Dem Yayınları, 2005.
- Balay, Refik - Kaya, Ahmet. "Eğitim Fakültesinde Okuyan Öğretmen Adaylarının Ahlaki Değer Yönelimleri". *Değerler Eğitimi Dergisi* 12/28 (2014): 7-45.
- Buyrukçu, Ramazan. "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim ile İlgili Görüşleri Üzerine Bir Araştırma (Burdur Eğitim Fakültesi Örneği)". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2006): 89-128.
- Çalışkan, Muhittin. "Bilişsel Giriş Davranışları ve Duyuşsal Giriş Özelliklerinin Öğrenme Düzeyine Etkisi". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 14/5 (2014): 1807-1821.
- Göçeri, Nebahat. "Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde Okutulan DKAB Derslerine Dair Öğrencilerin Değerlendirmeleri". *Türkiye'de Okullarda Din Öğretimi Sempozyumu (İstanbul, 23-24 Mayıs 2011)*. Ed. Kaymakcan v.dğr. 677-701. İstanbul: DEM Yayınları, 2011.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1985.
- Morgan, Clifford T. *Psikolojiye Giriş*. Trc. Hüsnü Arıcı v.dğr. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, 1981.
- Önder, Mustafa. "Eğitim Fakültelerindeki İlköğretime Yönelik Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretiminin Yeterlik Durumu". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 13 (2004): 151-179.
- Öztürk, Veli. "Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin DKAB Öğretimi ile İlgili Görüşleri: Buca Eğitim Fakültesi Örneği". *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Çalışma Toplantısı -1 (İstanbul, 24-25 Mayıs 2003)*. Ed. Z. Şeyma Arslan. 169-198. İstanbul: Dem Yayınları, 2004.
- Resmi Gazete (16 Haziran 20016). *Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 29744*.
- Resmi Gazete (24 Haziran 2005). *Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 25855*.
- Resmi Gazete (27 Ağustos 2003). *Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği 25212*.
- Şen, Şeref. *İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1997.
- Zengin, Zeki Salih - Yapıcı, Asım. "İlköğretim Okullarında DKAB Dersleri için Öğretmen Yetiştirilmesi ve Eğitim Fakülteleri: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği". *Değerler Eğitimi Dergisi* 4 (2006): 127-153.

